

MORGENBLADET

Marcel Broodthaers filminstallasjoner

Langhelle, Aage

UTSTILLING. Den belgiske kunstneren Marcel Broodthaers har endelig fått sin retrospektive utstilling. Han var mest kjent som en av pionerene innen kunstfilmgenren, og utviklet konseptet cinematografiske installasjoner.

I dag er forbindelseslinjene mellom billedkunst (stillbilder) i ordets opprinnelige betydning og film (bilder i bevegelse) for de fleste av oss er åpenbare. De nye mulighetene som har oppstått med video og nye digitale medier har minsket avstanden mellom billedkunsten og det som før ble regnet som filmatiske virkemidler. Mange billedkunstnere benytter seg av arbeidsmetoder som inntil for noen tiår siden ble regnet som filmatiske teknikker. I første halvdel av vårt århundre var billedkunstnerens bruk av film som medium heller sporadisk. Senere, og spesielt de to siste decennier, har film og filmteknikker etablert seg som en selvfølgelig instrumentell mulighet for billedkunstnere. Dette er også en naturlig konsekvens av at den såkalte populærkulturen og dens medier må regnes som en sentral inspirasjonskilde og viktig premissleverandør for mange av dagens yngre billedkunstnere.

Kunstfilm

Belgieren Marcel Broodthaers (1924 – 76), som bodde flere år i Köln og Berlin, var en av pionerene innen kunstfilmgenren. Han har lenge blitt regnet for å være en vanskelig tilgjengelig kunstner, og er dessverre dårlig representert i tyske museumssamlinger. I perioden fra 1968 til sin død i 1976 ble Broodthaers likevel regnet som en av de mest sentrale samtidskunstnerne. Kuratoren Catherine David fremhevet ham som et viktig forbilde i sitt arbeid med Documenta X. Broodthaers presenteres med denne retrospektive utstillingen, som er laget av Fundació Anton Tàpies i Barcelona, for første gang i all sin mangfoldighet her i Tyskland. I 1991/92 ble det også vist en større retrospektiv utstilling med ham i Spania og Frankrike.

Broodthaers startet sin kunstneriske løpebane som dikter med interesse for film. Baudelaire og Mallarmé var sentrale diktere for Broodthaers arbeid med språklige problemstillinger. Han gjorde Mallarmés ord: «ingenting skal ha skjedd, foruten kanskje en konstellasjon» til sine egne. Med *Projet pour un film (-48)* utvider han sitt arbeid med skriftspråklig tekst til også å omfatte billedlig tenkning rundt nedskrevet tekst. Han overfører arbeidet sitt med tekst til filmmediet og til det tredimensjonale rommet. Broodthaers mente billedkunstnerne engasjerte seg i for stor grad i estetiske problemstillinger. Han viste ikke filmene sine i en tradisjonell kontekst, men bygget opp (den gang betegnet som 'décor') det som i

ettertid er blitt stående under betegnelsen cinematografiske installasjoner. I disse installasjonene bindes de enkelte elementene ord, bilde og objekt (f eks. filmkameraet) sammen i en luftig og lett absurd stemning. I en av installasjonene på utstillingen dekonstruerer filmmaskinen, potteplantene langs veggen, filmen du ser, stolen du sitter på, de innrammede bildene på veggen, med de samme motivene som du ser på filmlerretet (som er et gammelt kart) effektivt dine vante forestillinger om tingenes tilstand. I et annet rom vises en film hvor filmkameraet rettes mot en mann som sitter på huk i strømmende regnvær, han skriver energisk om og om igjen på et hvitt ark, mens regnet løser tegnene ubønnhørlig opp. En 16 mm film står og surrer og går for seg selv i et hjørne, et øye leser langsomt en tradisjonell typografisk overflate, det er som om kameraet selv ønsker å dekode tegnene det filmatisk formidler og som det samtidig selv er en del av.

Smil til det skjulte

I en større sal hvor det vises en rekke konseptskisser og tegninger kan man også se en sliten sort/hvitt film. Filmen viser en pent kledd mann som står på en krakk på Speakers Corner. I hendene holder han en sort krittavle hvor det står skrevet «Silence» på den ene siden av tavlen og «Pay attention, for artists only, you are artists, visit national gallery, visit Tate gallery, visit Europe» på den andre siden. Plassen fylles av mennesker som seg i mellom diskuterer hvordan de skal forholde seg til den tause mannens beskjeder.

Scenen får meg umiddelbart til å tenke på det norske underholdningsprogrammet «Smil til det skjulte kamera».

Broodthaers distanserte ironi er et velkjent grep (spesielt i vår tid...) som fungerer, etter det jeg antar, som en av hans intensjoner; ved å forstyrre de avtalte sosiale kodene får han deg som filmtilskuer til glimtvis å se verden som et kontinuerlig skiftende tegnsystem hvor tegnene overlapper hverandre og bytter roller.

Broodthaers parafraserte i flere arbeider bilder av sin landsmann René Magritte. En film viser Magrittes bilde «La Pipe», som er et maleri av en pipe, hvor Broodthaers har lagt til ekte røyk, som tilsynelatende stiger opp av pipen. Under pipen står det vekselvis blant annet skrevet «Gestalt, Figure, Pipe». I begynnelsen er filmen sort/hvit, men mot slutten går den over i en håndkolorert blåtone.

Broodthaers fører her ved hjelp av et komplekst poetisk mønster Magrittes arbeider videre. Magritte var sterkt influert av språkteoretikeren Ferdinand de Saussure som var den første til å skille mellom et tegns form (signifikant) og dets innhold (signifikat), og som konkluderte med at forholdet mellom signifikant og signifikat er vilkårlig.

Apolitisk billedkunst

Marcel Broodthaers filmer refererer til Charlie Chaplin, Buster Keaton, Film Noir og surrealistisk film på 20-tallet. Filmene, som bygger på meget presist formulerte konsepter, er lavkostnadsfilmer som med enkle effekter bygger opp en betydning som brytes ned og bys frem på nytt. Selve filmkameraet reduseres i Broodthaers cinematografiske installasjoner til et objekt på linje med de andre objektene i installasjonen. Slik problematiseres også begrepet kino.

Utstillingen viser foruten bøker, tegninger, filmer, diasprosjeksjoner, objekter og fotografiske rekonstruksjoner av to cinematografiske installasjoner. Den ene, «Section Cinéma» (-71), ble opprinnelig vist i et kjellerlokale i Düsseldorf. Installasjonen inngår som en avdeling i hans fiktive museum «Musée d'Art Moderne, departement des Aigles» (1968 – 72). Broodthaers museumsparodi besto etter hvert av en rekke avdelinger. Den andre i galleri MTL (-72) i Brussel. Her filmer han blant annet fotgjengerne på gata utenfor, gjennom galleriets vindusrute – som er delvis tildekket av sandblåste skriftlige utsagn.

Marcel Broodthaers anså billedkunsten for, i motsetning til forfattervirksomheten, å være en fullstendig kommersiell og bedragerisk virksomhet. På slutten av sitt liv uttalte han: «Jeg har besluttet å betrakte kunsten som et unyttig, apolitisk og svært lite moralsk arbeid».

, BERLIN

**Marcel Broodthaers Cinéma
Hamburger Bahnhof – Berlin
20 mars til 24 mai 1998**

**Utstillingen har tidligere vært vist i Fundació Anton Tàpies,
Barcelona, Kunsthalle Düsseldorf, Centro Galego de Arte
Comtemporànea, Santiago de Compostela**

**Bilde 1:
Section Cinéma (1971-72): Foto. Maria Gilissen**

**Bilde 2:
La Camera qui regarde (1966): Foto. Hamburger Bahnhof/Fundació A.
Tàpies**

**Bilde 3:
La Pluie (Projet pour un texte): Filmsekvens 1969**

**Bilde 4:
Uardin d'hiver II (1974): Foto. H. Kolberg**

**Bilde 5:
Marcel Broodthaers: Foto. Benjamin Katz**

**Bilde 6:
Pipe et Formes Académiques: 1967-70**

Publisert 17. april 1998